

3. Бігняк О. В. Окремі проблеми у механізмі захисту корпоративних прав: теорія та практика. Серія право. Випуск 43. Том 3. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/No.43-3.pdf>

4. Цивільне процесуальне право України : підручник : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора, академіка М. М. Ясинка. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Київ : Алерта, 2021. 572 с.

5. Вісник Національної академії правових наук України. Редкол.: О. Петришин та ін. Харків: Право, 2023. Т. 30, № 1. 272 с.

ЧЕПІК Артем Максимович,

здобувач вищої освіти факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх
справ,

м. Дніпро

Науковий керівник:

ЮНІНА Марина Петрівна

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін ФПФПКПНПУ,
Дніпровський державний університет внутрішніх
справ,

м. Дніпро

ЮРИСДИКЦІЙНІ ІМУНІТЕТИ ДЕРЖАВИ У СПОРАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ: СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Юрисдикційний імунітет держави є одним із фундаментальних принципів міжнародного публічного права, що бере свій початок із латинського постулату *par in parem non habet imperium* – рівний над рівним влади не має. Водночас із розвитком міжнародних відносин та зростанням кількості випадків, коли держави заподіюють шкоду приватним особам, постало питання щодо допустимих меж такого імунітету [1, с. 23]. Сучасна міжнародно-правова доктрина та практика свідчать про поступову трансформацію від концепції абсолютного імунітету до обмеженого (функціонального) [2, с. 45].

Правовою основою регулювання юрисдикційних імунітетів держави на міжнародному рівні є Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності 2004 року [3]. На рівні Ради Європи чинною залишається Європейська конвенція про державний імунітет 1972 року [4], яка закріплює принцип обмеженого імунітету та передбачає низку категорій справ, у яких держава не може посилатися на імунітет.

Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) суттєво вплинула на формування стандартів у сфері юрисдикційного імунітету держави. У справі *Al-Adsani v. United Kingdom* (2001) [5] Великою палатою було констатовано, що надання імунітету іноземній державі у цивільних справах про катування не є порушенням права на справедливий судовий розгляд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [6].

Особливо гострою залишається проблема відшкодування шкоди жертвам міжнародних злочинів – геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів. Судова практика держав є неоднорідною. Верховний суд Греції (*Areios Pagos*) у справі *Prefecture of Voiotia v. Germany* (2000) відмовив Німеччині в імунітеті та задовольнив позов родичів жертв нацистських злочинів [7].

В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України з 2022 року питання юрисдикційного імунітету Росії у справах про відшкодування шкоди набуває для нашої держави особливої актуальності. Відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 року [8], питання про юрисдикційний імунітет іноземної держави вирішується відповідно до міжнародних договорів України та норм міжнародного права.

Застосування цієї норми означало б, що українські суди зобов'язані отримати згоду дипломатичного представництва Російської Федерації для розгляду позовів громадян України про відшкодування шкоди, завданої внаслідок агресії. Очевидно, що в нинішніх умовах така згода є практично недосяжною, що позбавляє потерпілих ефективного судового захисту. З огляду на це постає питання про відповідність принципу абсолютного імунітету сучасним нормам міжнародного права та нагальну потребу в законодавчому переході України до концепції обмеженого (функціонального) імунітету держави. Одним із механізмів подолання цих перешкод може слугувати практика арешту та звернення стягнення на активи держави-агресора, розміщені за кордоном. Питання використання заморожених активів Росії для відшкодування шкоди Україні та її громадянам активно обговорюється в доктрині [9, с. 102] та є предметом законодавчих ініціатив держав «Групи семи».

Незважаючи на збереження загального принципу імунітету стосовно *acta iure imperii*, деліктне виключення та виключення щодо порушень *jus cogens* поступово розширюють коло справ, у яких фізична особа може успішно звернутися до суду проти іноземної держави. В умовах тривалої агресії РФ проти України розробка ефективних правових механізмів притягнення держави-агресора до відповідальності та забезпечення відшкодування шкоди є нагальним завданням як для вітчизняної науки, так і для законодавця.

Список використаних джерел:

1. Brownlie I. Principles of Public International Law. 8th ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. 784 p.
2. Чорноус Ю. М. Юрисдикційний імунітет держави: сучасний стан та тенденції розвитку. Держава і право. 2019. Вип. 84. С. 40–55.
3. United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, adopted by the General Assembly on 2 December 2004. UN Doc. A/RES/59/38. URL:

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_59_38.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

4. Європейська конвенція про державний імунітет від 16 травня 1972 року. ETS № 074. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/074> (дата звернення: 15.03.2026).

5. Al-Adsani v. United Kingdom : judgment of the European Court of Human Rights of 21 November 2001 (Application no. 35763/97). Reports of Judgments and Decisions. 2001-XI.

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 15.03.2026).

7. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 15.03.2026).

8. Говорун С. Заморожені активи РФ та відшкодування шкоди Україні: міжнародно-правовий вимір. *Право України*. 2023. № 5. С. 95–110.

ЧУРПТА Ганна Вікторівна,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри цивільного права та процесу
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КОМП'ЮТЕРНУ ПРОГРАМУ В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

Насьогодні комп'ютерні програми є одним із найбільш поширених об'єктів авторського права, що, відповідно, зумовлює наявність великої кількості випадків порушень авторського права на ці об'єкти. Захист авторського права на комп'ютерні програми в порядку цивільного судочинства забезпечує не тільки відновлення порушених прав суб'єктів, але й відшкодування завданої їм такими порушеннями шкоди. Водночас, слід зауважити, що процесуальна форма захисту авторського права на комп'ютерні програми потребує оптимізації, зокрема, у судовій практиці досить часто зустрічаються випадки неправильного визначення судами кола осіб, яким законом надано право звертатися до суду із заявами про захист авторського права на комп'ютерну програму, а також їх цивільного процесуального статусу.

Цивільне процесуальне законодавство України диференціює учасників справи залежно від виду цивільного судочинства, у якому вони беруть участь.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 42 ЦПК України [1] у справах позовного провадження учасниками справи є сторони, треті особи. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (частини 2–4 ст. 42 ЦПК України).